

Wat na het project Sterycat? - De mening van deelnemende asielmedewerkers en dierenartsen over vroegcastratie bij katten

The Sterycat project: what's next? - The opinion of participating shelter veterinarians and caretakers on prepubertal gonadectomy in cats

¹N. Porters, ²C.P.H. Moons, ¹I. Polis, ³J. Dewulf, ¹H. de Rooster

¹Vakgroep Geneeskunde en Klinische Biologie van de Kleine Huisdieren, Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Gent, Salisburylaan 133, 9820 Merelbeke, België

²Vakgroep Voeding, Genetica en Ethologie,

Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Gent, Heidestraat 19, 9820 Merelbeke, België

³Eenheid voor Veterinaire Epidemiologie, Vakgroep Voortplanting, Verloskunde en Bedrijfsbegeleiding, Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Gent, Salisburylaan 133, 9820 Merelbeke, België

hilde.derooster@ugent.be

SAMENVATTING

Het project Sterycat is een door de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu gefinancierd wetenschappelijk onderzoek dat, in een samenwerking tussen de Faculteit Diergeneeskunde en zeventien Vlaamse asielen, het effect van vroegcastratie op de gezondheid en het gedrag van katten heeft onderzocht. Om vroegcastratie van asielkittens efficiënt te kunnen integreren in het overheidsbeleid, is het belangrijk de opinie van het werkveld te kennen. Daarom werd op het einde van het project een enquête (16 vragen, 70 exemplaren in totaal) rondgestuurd naar de asioldierenartsen en -medewerkers van de deelnemende asielen.

Vijfendertig personen vulden de enquête in (10 asioldierenartsen en 25 asielmedewerkers). De meerderheid onder hen (85%) was voorstander van de voortzetting van vroegcastratie van asielkatten na het project Sterycat. Niettegenstaande was er bij sommige respondenten toch ongerustheid over mogelijke complicaties door de ingreep (58%) en over uitbraken van virale ziekten (72%). De financiële haalbaarheid en het uitwerken van een regeling om derving van inkomsten bij niet-asioldierenartsen tegen te gaan, werden belangrijk geacht voor het succesvol toepassen van vroegcastratie bij asielkatten. Voor het efficiënt reduceren van de overpopulatie van katten zouden daarnaast ook particuliere katteneigenaars en gemeenten hun verantwoordelijkheid inzake reproductiepreventie bij katten moeten opnemen. De perceptie van de haalbaarheid van vroegcastratie en van het chippen van asielkatten was significant geassocieerd met het enthousiasme van de dierenarts, de toegenomen adoptiekansen van de kittens en met het feit dat bijgedragen werd tot het reduceren van de overpopulatie van katten in asielen. De mate waarin de voortzetting van vroegcastratie van asielkatten belangrijk werd geacht was dan weer geassocieerd met het type asiel en de verwachting van een beter rendement van het asiel.

Uit de resultaten van deze enquête kan besloten worden dat de meeste deelnemende asioldierenartsen en -medewerkers het belangrijk vinden dat vroegcastratie van katten verdergezet wordt in hun asiel, mits rekening gehouden wordt met het financiële aspect van de procedure en de verantwoordelijkheid van particuliere katteneigenaars en gemeenten.

SUMMARY

The Sterycat project is a scientific study financed by the Federal Public Service of Public Health, Food Chain Safety and Environment, in which the Faculty of Veterinary Medicine collaborated with seventeen Flemish animal shelters, to investigate the effect of prepubertal gonadectomy on the health and behavior of cats. To be able to efficiently integrate prepubertal gonadectomy of shelter cats in governmental policy, it is important to know the opinion on this topic of people in the field. For this purpose, at the end of the Sterycat project, a survey (16 questions, 70 copies in total) was distributed among shelter veterinarians and staff workers of the participating shelters.

Thirty-five individuals completed the survey (10 shelter veterinarians, 25 staff workers). The majority of them (85%) were in favor of continuing prepubertal gonadectomy in shelter cats after the

Sterycat project had ended. However, some respondents were concerned about potential complications due to the procedure (58%) and about viral disease outbreaks (72%). Whether prepubertal gonadectomy could be implemented successfully seemed to be dependent upon the financial feasibility and the development of a framework to prevent income loss for non-shelter veterinarians. Furthermore, to efficiently reduce the overpopulation of cats, private cat owners and municipalities would have to assume responsibility to prevent reproduction in cats. A positive perception of the feasibility of prepubertal gonadectomy and microchipping in cats was associated with the enthusiasm of the veterinarian, the increased chances of adoption of the kittens and with the fact that both procedures contributed to the decrease in cat population numbers. In turn, the degree with which prepubertal gonadectomy was considered important was associated with the type of shelter and the expectation of a better return for the shelter.

These results indicate that most surveyed shelter veterinarians and staff workers support the idea of continuing prepubertal gonadectomy at their shelter, on the condition that the financial aspect of the procedure and the responsibility of others (private cat owners and municipalities) are taken into account.

INLEIDING

Het chirurgisch castreren van mannelijke en vrouwelijke katten blijft tot op heden de meest efficiënte benadering om ongewenste nakomelingen te voorkomen en bijgevolg de verdere aangroei van de kattenpopulatie te beperken (ACC&D, 2013). Traditioneel worden katten gecastreerd rond de leeftijd van zes maanden of later (Stubbs et al., 1995; Olson et al., 2001; Root Kustritz, 2007). Op die leeftijd zijn sommige katten echter reeds geslachtsrijp (Jemmett en Evans, 1977; Jackson, 1984). Om te verzekeren dat (asiel)katten zich niet meer voortplanten na hun adoptie, wordt vroegcastratie wereldwijd gepromoot om zodoende de kattenpopulatie onder controle te houden (Stubbs et al., 1995; Howe et al., 2000; Root Kustritz, 2002; Group, 2011; Joyce en Yates, 2011; Sparkes et al., 2013; Polson et al., 2014). In België wordt vroegcastratie, zijnde gonadectomie bij zowel vrouwelijke als mannelijke katten, ruim vóór de leeftijd van seksuele maturatie nog niet routinematig toegepast. Hoewel er reeds verschillende publicaties over vroegcastratie verschenen zijn in Amerika en Engeland, blijft het tijdstip van castratie een controversieel onderwerp. Dierenartsen hebben bezwaren tegen vroegcastratie wegens bezorgdheid over de veiligheid en technische haalbaarheid van de anesthesie en chirurgie en over mogelijke korte- en langetermijneffecten op de gezondheid en het gedrag van de katten (Spain et al., 2002; Murray et al., 2008).

Om de technische haalbaarheid van vroegcastratie bij een Belgische populatie kittens te bestuderen en tevens het effect van vroegcastratie op de gezondheid en het welzijn van katten na te gaan, financierde de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu het onderzoeksproject Sterycat, een grootschalige studie met asielkatten (Project Sterycat: 2010-2013). In samenwerking met Vlaamse asielen werden achthonderd kittens gerekruteerd waarvan twee derden op jonge leeftijd (8 à 12 weken) en een derde op de traditionele leeftijd (6 à 8 maanden) gecastreerd werden aan de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent. Deze kittens werden opgevolgd voor de verdere ontwikkeling van gezondheid, gedrag en

welzijn tot 24 maanden na adoptie. Het verzamelen van gegevens rond vroegcastratie bij asielkatten is inmiddels afgerond en de bevindingen bevestigen het vermoeden dat, mits de juiste aanpak (Porters et al., 2014a/b) vroegcastratie niet nadelig is voor de gezondheid (N. Porters et al., 2014c) of voor de gedragsontwikkeling (Porters et al., 2014d) van katten tot 24 maanden oud. Intussen werden ook praktische richtlijnen voor een geslaagde anesthesie en chirurgie voor vroegcastratie bij katten gepubliceerd op de website van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (http://www.health.fgov.be/eportal/AnimalsandPlants/Animal_welfare/Plan_Cats/Cursus/index.htm?fodnlang=nl#.U-yRvGMn-3U). Om de integratie van vroegcastratie bij asielkittens te bevorderen, is het belangrijk om de mening hieromtrent te kennen van de uitvoerende partijen (asielen en dierenartsen). Bij wijze van opvolging van het project Sterycat en met bovenstaand belang in gedachten was het doel van deze studie om de medewerkers van de deelnemende asielen (dierenartsen en niet-dierenartsen) te bevragen over hun perceptie van vroegcastratie. Daarnaast werd ook gepolst naar hun visie over de praktische haalbaarheid van vroegcastratie in het asiel en het belang van de voortzetting ervan in het asiel.

MATERIAAL EN METHODEN

De doelgroep van deze studie was de zeventien Vlaamse asielen die aan het project Sterycat hebben meegewerkt. De bevraging gebeurde tussen september en december 2012. In totaal werden zeventig papieren exemplaren verspreid onder de asielen. Er werden meerdere exemplaren naar elk asiel verstuurd, gebaseerd op een schatting van het aantal personen die daar actief waren, opdat zoveel mogelijk medewerkers, inclusief de asiieldierenarts, zouden kunnen reageren. Elk asiel ontving een voorgefrankeerde retour envelop en kreeg dertig dagen na verzending van de vragenlijsten nog een herinneringsmail.

De structuur van de vragenlijst was geïnspireerd

door een bevraging over bedrijfsbegeleiding bij melkvee (Derks et al., 2012) terwijl de inhoud gebaseerd was op eerder gepubliceerde vragenlijsten over vroegcastratie bij katten (Murray et al., 2008). De vragenlijst werd vooraf geëvalueerd door vijf dierenartsen, vier dierenartsassistenten en twee diergedragstherapeuten. De definitieve enquête bestond uit zestien vragen en het invullen nam 5 à 10 minuten in beslag.

In het eerste deel van de enquête werd gevraagd naar de functie van de respondent in het asiel, het aantal dieren in het asiel, het aantal jaren dat deze persoon actief was in het asiel, het aantal uren per week dat deze actief bezig was met asioldieren en of deze persoon zelf een kat bezat (nu of vroeger). Op twee vragen na (het aantal katten/honden in asiel en het aantal uren per week actief bezig met asioldieren) waren alle vragen gesloten.

In het tweede deel van de enquête werd gepeild naar de tevredenheid over de samenwerking met de Faculteit Diergeneeskunde in het kader van het project Sterycat, naar de motivatie om deel te nemen aan het project en naar hun mening over een aantal stellingen omtrent vroegcastratie en over de voortzetting van vroegcastratie in het asiel na afloop van het project. Er werd gebruik gemaakt van een vijfpuntenschaal met de extra opties 'geen mening' of 'ik weet het niet' (Dillman et al., 2009). Ruimte om de gemaakte keuzes toe te lichten, werd eveneens voorzien. De volledige enquête is op aanvraag beschikbaar bij de auteurs.

Alle data werden ingevoerd in Excel versie 2010. Voor de beschrijvende statistiek en analyses werd er gebruik gemaakt van SPSS versie 21.

Om variabelen te identificeren die geassocieerd waren met de perceptie van de haalbaarheid van vroegcastratie van katten in het asiel en van het be-

lang van de voortzetting van vroegtijdige castratie van katten in asielen, werden de zes meest relevante variabelen geselecteerd. Voor de mening over de haalbaarheid van vroegcastratie in het asiel waren dit het ziekterisico bij vroeggecastreerde kittens, de invloed op het uitbreken van ziekten na vroegcastratie, het rendement voor het asiel, het dierenwelzijn, de adoptant en het type asiel (enkel katten, katten en honden). Relevante variabelen die geassocieerd konden zijn met de perceptie van het belang van de voortzetting vroegcastratie in het asiel waren: het enthousiasme van de dierenarts, een beter rendement voor het asiel, het bijdragen tot het reduceren van de overpopulatie van katten, de toegenomen adoptiekansen van de kittens, de invloed op het uitbreken van ziekten na vroegcastratie en de invloed op het gedrag van de katten na vroegcastratie.

Om het onderscheidend vermogen van de analyse te vergroten, was het noodzakelijk om alle variabelen te hercoderen naar binaire variabelen: '0' kwam overeen met de negatieve en neutrale score op de vijfpuntenschaal (bijvoorbeeld (helemaal) niet akkoord/neutraal); '1' kwam overeen met de positieve scores op de vijfpuntenschaal (bijvoorbeeld (helemaal) akkoord). De antwoorden 'geen mening' en 'ik weet het niet' werden uitgesloten voor statistische analyse.

Om variabelen te identificeren die geassocieerd werden met de perceptie van de haalbaarheid van vroegcastratie en het chippen van katten in het asiel en van het belang van de voortzetting van vroegtijdige castratie van katten in asielen werd in eerste instantie een univariate analyse uitgevoerd ("Fisher exact test"). Vervolgens werd een multivariaat logistisch regressiemodel uitgevoerd met alle variabelen die overbleven ($P < 0,2$) na de univariate analyse. In het model werden één voor één de minst significante variabelen verwijderd tot het model enkel signifi-

Tabel 1. Overzicht van de demografische gegevens van de ondervraagden bekomen uit het eerste deel van de enquête omtrent vroegcastratie.

Vraag	Antwoord	Aantal ondervraagden (%)
Functie in asiel	Dierenarts	10 (29%)
	Asielmedewerker ^a	25 (71%)
Dieren in asiel	Katten	16 (46%)
	Honden en katten	10 (29%)
	Niet ingevuld	9 (26%)
Aantal jaren actief in asiel	0 tot 5 jaar	20 (57%)
	5 tot 10 jaar	7 (20%)
	10 tot 15 jaar	4 (11%)
	15 tot 20 jaar	2 (6%)
	Meer dan 20 jaar	1 (3%)
	Niet ingevuld	1 (3%)
In bezit van een kat	Ja	33 (94%)
	Neen	2 (6%)

^a asielmedewerker of –verantwoordelijke, dierverzorger, of opvanggezin

cante variabelen bevatte ("stepwise backward elimination"). Een significantieniveau van 0,05 werd gehanteerd.

RESULTATEN

Er werden vijfendertig exemplaren van de vragenlijst teruggestuurd, waarvan tien exemplaren door dierenartsen (29%) en vijfentwintig exemplaren door asiemedewerkers (71%) beantwoord werden. In Tabel 1 worden de resultaten van het eerste deel van de bevraging (demografische gegevens) weergegeven. De meeste ondervraagden hadden minder dan vijf jaar ervaring in het asiel. Het gemiddeld aantal

uren (\pm SD) per week dat de ondervraagden bezig waren met asiédieren bedroeg 24.2 ± 13.14 uren.

De resultaten van het tweede deel van de enquête worden weergegeven in Tabel 2 als gemiddelde waarde aangeduid op de vijfpuntenschaal.

De meeste asiédierenartsen en -medewerkers (83%) waren (heel) tevreden over de samenwerking met de Faculteit Diergeneeskunde in het kader van het project Sterycat (gemiddelde tevredenheidsscore = $4,4 \pm 0,78$). De motivatie van de ondervraagden om deel te nemen aan het project was meervoudig, waarbij het aspect dierenwelzijn belangrijk was voor 90% van de ondervraagden, het financiële aspect voor het asiel voor 77%, het advies van een collega uit het asielbeleid voor 60% en het rendement voor het asiel voor 57% van de respondenten. Verrassend genoeg

Tabel 2. Gemiddelde (standaarddeviatie) en mediaan van de waarden aangeduid op de vijfpuntenschaal voor de motivatie voor deelname aan en perceptie van het project over vroegtijdige castratie bij katten, alsook voor de perceptie omtrent vroegcastratie en de haalbaarheid ervan in de asielen.

Vraag (antwoord) ^a	n ^b =	Gemiddelde (SD)	Mediaan
Mate van overeenkomst van onderstaande argumenten als motivatie om deel te nemen aan het project: (helemaal oneens – oneens – neutraal – eens – helemaal eens)			
Enthousiasme van de dierenarts	27	3,4 (1,19)	3,00
Op aanraden van asiilverantwoordelijke/collega uit het asielbeleid	30	4,0 (0,85)	4,00
Geen kosten verbonden aan een medewerking	30	4,2 (1,05)	4,50
Beter rendement voor het asiel	28	3,9 (0,98)	4,00
Voor het dierenwelzijn	31	4,4 (0,77)	5,00
Mate van juistheid van onderstaande stellingen over vroegtijdige castratie van katten naar eigen ervaring met de katten uit het onderzoek: (helemaal onjuist – onjuist – neutraal – juist – helemaal juist)			
Kittens ondervinden weinig last van de ingreep	33	4,2 (0,75)	4,00
Minder kans op complicaties tijdens de anesthesie en chirurgie	24	3,4 (1,01)	3,00
De ingreep is even gemakkelijk als bij een volwassen kat	26	3,3 (1,26)	4,00
Geen invloed op uitbreken van katten- en niesziekte na ingreep	29	2,8 (1,24)	2,00
Geen invloed op het gedrag van de kittens na de ingreep	30	4,0 (0,81)	4,00
Snellere plaatsing van de kittens (aantrekkelijker voor adoptie)	33	3,9 (0,96)	4,00
Meer kans op overgewicht op volwassen leeftijd	21	2,9 (0,83)	3,00
Meer kans op urinewegproblemen op volwassen leeftijd	19	3,0 (1,11)	3,00
Mate van belangrijkheid van onderstaande stellingen: (heel onbelangrijk – onbelangrijk – neutraal – belangrijk – heel belangrijk)			
Het ziekterisico van kittens uit het project t.o.v. kittens die niet deelnamen aan het project (bvb, door de langere verblijfsduur in asielen voor de ingreep bij kittens uit het project)	31	3,5 (1,12)	4,00
De voortzetting van het vroegtijdig castreren van katten in uw asiel	34	4,4 (0,71)	5,00
Voor de eigenaar dat katten reeds gecastreerd is bij de adoptie	34	3,9 (0,86)	4,00
Mate van akkoord met onderstaande stellingen: (helemaal niet akkoord – niet akkoord – neutraal – akkoord – helemaal akkoord)			
Eenzelfde vaste adoptieprijs per kitten in alle asielen	30	3,6 (1,19)	4,00
Vroegcastratie en chippen van katten zullen bijdragen tot het reduceren van de overpopulatie van katten in asielen	33	4,0 (1,29)	5,00
Vroegcastratie en chippen van katten zullen bijdragen tot het reduceren van de overpopulatie van zwervkatten	32	4,2 (1,20)	5,00
Verplichte vroegcastratie en chippen van katten haalbaar in uw asiel	26	3,6 (1,21)	4,00

^aVijfpunten schaal weergegeven in stijgende lijn (1= heel ontevreden; 2 = ontevreden; 3 = neutraal; 4 = tevreden; 5 = heel tevreden); ^baantal ondervraagden met één van de keuzeantwoorden uit de vijfpuntenschaal (dus exclusie van antwoorden 'Geen mening', 'Ik weet het niet').

werd in minder dan een derde van de gevallen aangegeven dat het enthousiasme van de dierenarts een belangrijke motivatie was om deel te nemen aan het project Sterycat. Bijkomende redenen om deel te nemen waren: "geen intensieve opvolging via contract (voor castratie) nodig", "door informatie over zwervkattenbeleid en vroegcastratie van 'Feline Advisory Bureau'", "uit medische interesse", "in de hoop op een algemeen aanpak van vroegcastratie in asielen".

Bijna alle ondervraagden (88%; n = 29 waaronder 9/10 dierenartsen) gaven aan dat de kittens weinig last ondervonden van de ingreep. Niettegenstaande waren respectievelijk 58% (n = 14 waaronder 6/10 dierenartsen) en 46% (n = 12 waaronder 3/10 dierenartsen) van de ondervraagden het oneens met of stonden ze neutraal tegenover de kleinere kans op complicaties tijdens de anesthesie en chirurgie alsook tegenover de gemakkelijkere ingreep bij kittens dan bij volwassen katten. Tweeënzeventig percent (waaronder alle dierenartsen) was van mening dat vroegtijdige castratie invloed had op het uitbreken van virale ziekten (parvo-, calici- en herpesvirus) na de ingreep. Het ziekterisico van kittens uit het project (onder andere door de langere verblijfsduur in asielen vóór de ingreep) ten opzichte van die van kittens die niet deelnamen aan het project, werd vaak belangrijk geacht.

Volgens de meerderheid van de ondervraagden (61%) werden vroeggecastreerde kittens sneller geplaatst dan hun niet-gecastreerde nestgenoten of dan kittens die niet aan het project deelnamen. Iets meer dan de helft (57%) van de ondervraagden ging (helemaal) akkoord met het principe van een vaste adoptieprijs per asielkitten.

De meeste respondenten (74%) waren ervan overtuigd dat het castreren van kittens en het chippen zouden bijdragen tot het reduceren van de overpopulatie van asiel- en zwervkatten. Er werd eveneens opgemerkt dat gemeenten hun verantwoordelijkheid moeten nemen voor wat betreft het indijken van de zwervkattenpopulatie en het probleem niet mogen doorschuiven naar asielen en vzw's.

De meerderheid van de respondenten vond het belangrijk (31%) of heel belangrijk (54%) dat vroegcastratie in het asiel verdergezet zou worden. Een minderheid had hierover een neutrale mening (11%) of geen mening (3%) en niemand was tegen. Een beter rendement voor het asiel was in sterke mate geassocieerd met de mate waarin belang gehecht werd aan de voortzetting van vroegcastratie in het asiel (P = 0,007). Deze laatste hing op zijn beurt samen met het type asiel (P = 0,031). Asieldierenartsen en -medewerkers van asielen die enkel katten opvangen, vonden het belangrijker dat de vroegcastrate van katten verdergezet werd, dan ondervraagden van asielen die zowel katten en honden opvangen.

Meer dan drie kwart van de respondenten (77%) gaf aan dat vroegcastratie van katten onafgebroken verdergezet zou worden in het asiel na afloop van het project; de overige respondenten hadden deze vraag niet beantwoord (23%). Het enthousiasme van de

dierenarts (P = 0,031), de toegenomen adoptiekansen van de kittens (P = 0,007) en het feit dat men bijdroeg tot het reduceren van de overpopulatie van katten in asielen (P = 0,022) bleken bij de univariate analyse significant geassocieerd te zijn met de perceptie van de haalbaarheid van vroegcastratie en het chippen van katten in de asielen. Bij de multivariate analyse bleef slechts één variabele significant, met name het enthousiasme van de dierenarts (P = 0,034).

DISCUSSIE

Het concept van vroegcastratie bij katten lokt al meerdere jaren tegenstrijdige reacties uit bij zowel dierenartsen als niet-dierenartsen. Nochtans lijkt vroegcastratie een logische maatregel in de strijd tegen overpopulatie van katten. De Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu stelde in 2011 een meerjarenplan op om de overpopulatie in België terug te dringen, waarbinnen ook het project Sterycat kaderde. Per 1 september 2014 ging een nieuwe wet van kracht die elke verantwoordelijke die katten wil verhandelen, verplicht om de dieren voorafgaandelijk te laten steriliseren, identificeren en registreren (KB 3 augustus 2012, betreffende het meerjarenplan voor de sterilisatie van huiskatten). Niet-gecastreerde katten kunnen enkel verhandeld worden indien ze bestemd zijn voor iemand die in het buitenland verblijft of voor een erkende kweker (KB 3 augustus 2012).

Om de mening te kennen van het werkveld over de geschikte leeftijd om asielkatten te castreren, werd bij de deelnemende asielen gepeild naar hun ervaring met vroegcastratie van asielkatten. De meeste asielen die deelnamen aan de enquête, waren heel tevreden over de samenwerking met de Faculteit Diergeneeskunde in het kader van het project Sterycat en gaven aan dat ze de vroegcastratie van katten zouden verderzetten na afloop van het project en vóór de verplichte maatregel van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. Niettemin waren sommige ondervraagden niet overtuigd dat vroegcastratie even veilig is (aantal complicaties) als castratie op (jong)volwassen leeftijd. Volgens de meerderheid van de ondervraagden had vroegcastratie een invloed op het uitbreken van virale ziekten, vooral wanneer er in de asielen gestreefd wordt naar een zo kort mogelijke verblijfsduur om ziekterisico's te verminderen. Dit laatste was vooral van toepassing in asielen met een grote opvangcapaciteit en werd niet aangehaald in kleinschalige opvangcentra, waar kittens in kleine leefgroepen gehouden worden en de infectiedruk aldus lager is. Kittensterfte binnen het project Sterycat had bijna altijd een infectieuze oorzaak en werd zowel waargenomen in de groep waarbij vroegcastratie werd uitgevoerd als in de groep kittens die enkel verbleven aan de Faculteit Diergeneeskunde (UGent) en pas tussen

6 en 8 maanden oud gecastreerd werden (Porters et al., 2014c). In vergelijking met goed gevaccineerde, (jong)volwassen katten zijn kittens vatbaarder voor infectieziekten wegens een mogelijke ‘gap’ tussen het verdwijnen van de maternale antistoffen en het verschijnen van de immuunrespons op een vaccinatie (Chappuis, 1998; Day, 2007). Een goed management in het asiel en in de operatiefaciliteit is bijgevolg heel belangrijk voor het welslagen van vroegcastratie van asielkittens, alsook voor het welslagen van de adoptie. Ondanks een goed management kan de stress die gepaard gaat met het verblijf in het asiel, het transport, de vroegcastratie en de verandering van omgeving bij adoptie, het immuunsysteem ondermijnen (Kona-Boun et al., 2005; Pesavento en Murphy, 2014) en kunnen vaak milde ziektesymptomen van voorbijgaande aard de kop opsteken. Het is de rol van de dierenarts om adoptanten van asielkittens hierop te wijzen en hen gerust te stellen wanneer het om dergelijke milde en goed behandelbare ziektesymptomen gaat (Scarlett et al., 2002), in het bijzonder omdat de literatuur aantoont dat ziekte bij een kitten kort na adoptie geassocieerd kan zijn met ontevredenheid van de adoptant en met een hoger risico op het falen van de adoptie (Wells en Hepper, 1999).

In de enquête werd de vrees uitgedrukt dat het invoeren van vroegcastratie zonder subsidies, niet betaalbaar zou zijn voor asielen en dat dit aanleiding zou kunnen geven tot de ‘gemakkelijkste’ oplossing voor het teveel aan kittens, namelijk euthanasie. Er heerst ook enige bezorgdheid over de verhoging van de adoptieprijzen door de extra kosten van de identificatiechip en registratie, alsook over het feit dat de chip nog niet standaard gecontroleerd wordt bij katten en geregistreerd wordt in een databank die toegankelijk is voor alle asielen en dierenartsen. Bovendien waren de asielen bezorgd dat, zonder subsidies, de vraagprijs moet stijgen om de onkosten te compenseren, waardoor een gecastreerd kitten niet aantrekkelijk zou zijn voor de toekomstige eigenaar. Een vaste adoptieprijs zou volgens een kleine meerderheid van de ondervraagden de adoptieprocedure verbeteren, aangezien zij menen dat vele mensen nu op zoek gaan naar het goedkoopste asielkitten. Anderzijds werd geargumenteed dat het moeilijk zou zijn om een vaste prijs op punt te stellen: niet alle asielen worden gesubsidieerd, de verblijfsduur in het asiel en de medische kosten variëren per kitten, de tarieven voor castratie schommelen naargelang de dierenarts, etc. Mogelijk kan het invoeren van een minimumprijs een compromis zijn tussen een vaste adoptieprijs en, zoals nu het geval is, helemaal geen richtprijzen. Dit is echter enkel mogelijk indien de Orde der Dierenartsen een dergelijke prijsafsprake toelaat.

De verantwoordelijkheid van particuliere katteneigenaars om hun katten te laten castreren werd eveneens door de respondenten benadrukt, waarbij men argumenteerde dat het nodig was dat er geen gratis (ongewenste) kittens meer verkrijgbaar zouden zijn.

Mogelijk lopen dergelijke kittens een groter risico om ooit in het asiel te belanden, wegens de minder toegewezen aanschaf (New et al., 1999; Shore et al., 2003). Kittens van eigenaars die niet of minder bereid zijn de investering te doen, zullen bovendien niet of later gecastreerd worden. Niet alleen bestaat dan de kans op nog meer ongewenste nakomelingen, maar ook voor de dieren zelf vormt dit een risico. Het is namelijk bekend dat intacte katten frequenter in een asiel belanden dan hun gecastreerde soortgenoten (Patronek et al., 1996). Deze argumenten pleiten dus voor een veralgemeende invoering van (vroeg)castratie van katten, waarbij zowel de asielen, de particuliere katteneigenaars als de gemeenten hun verantwoordelijkheid dienen op te nemen en waarbij er controles op het naleven van (toekomstige) wettelijke bepalingen uitgevoerd worden.

Enkele asiieldierenartsen rapporteerden dat er ongenoegen heerst onder de collega-dierenartsen die verplichte castratie van katten en kittens in asielen (door een beperkt aantal asiieldierenartsen) beschouwen als inkomstenverlies. De ondervraagde asiieldierenartsen stelden dan ook een uniforme regeling voor (bijvoorbeeld een beurtrol in het asiel voor geïnteresseerde dierenartsen, vastgelegde prijzen voor (be)handelingen in asielen, etc.) om dit wantrouwen in de kiem te smoren. Dit laatste kan belangrijk zijn, gezien de rol van de asiieldierenarts in de visie over de haalbaarheid van vroegcastratie in het asiel. De negatieve of eerder positieve attitude van een dierenarts ten aanzien van vroegcastratie heeft een duidelijke impact op het toepassen van vroegcastratie en aldus, op de efficiëntie ervan in het bestrijden van de overpopulatie van katten (Farnsworth et al., 2013).

De resultaten van deze enquête zijn enkel representatief voor de asielen (gesubsidieerd of privé) die meegewerkt hebben aan het project Sterycat. Het zou interessant zijn om in de toekomst een gelijkaardige bevraging te houden in andere asielen. Bovendien kunnen andere factoren de resultaten van deze studie beïnvloeden hebben, zoals de eerdere instemming van de respondenten om mee te werken aan het project Sterycat (en de tevredenheid hieromtrent) alsook hun engagement voor asiieldieren. Uit de literatuur blijkt dat dierenartsen die in hun omgeving te maken hadden met overpopulatie van kittens en katten en die reeds ervaring hadden met het castreren van kittens, zich gunstiger opstelden ten opzichte van vroegcastratie (12-16 weken leeftijd) (Murray et al., 2008; Clark, 2012). Training en ervaring met vroegcastratie van katten zijn dus erg belangrijk om dierenartsen te overtuigen om vroegcastratie bij katten routinematig toe te passen (Spain et al., 2002). Vroegcastratie is intussen opgenomen in het curriculum van de studenten diergeneeskunde aan de Universiteit Gent en is reeds aan bod gekomen in postuniversitaire permanente vormingen georganiseerd door de Faculteit Diergeneeskunde, UGent.

CONCLUSIE

Uit de resultaten van deze enquête blijkt dat de meeste asiëldierenartsen en -medewerkers betrokken bij het project Sterycat, het belangrijk vinden dat vroegcastratie van asiëlkatten wordt verdergezet, ondanks dat er gevreesd wordt voor een verhoogd ziekterisico bij kittens die vroeg worden gecastreerd. Bij de verderzetting van vroegcastratie in de asiëlen moet echter het financiële aspect (haalbaarheid) mee in kaart worden gebracht en bovendien mag men particulieren en gemeenten niet ontslaan van hun verantwoordelijkheid om de overpopulatie van katten aan te pakken. Opdat vroegcastratie van asiëlkatten in alle asiëlen toegepast en algemeen aanvaard zou worden, is het daarnaast belangrijk dat hiervoor vanuit de overheid een draagvlak voor alle betrokken partijen gecreëerd wordt wat betreft de financiële aspecten en de wetenschappelijk onderbouwde informatie omtrent vroegcastratie bij katten.

DANKBETUIGING

De auteurs danken alle asiëldierenartsen en -medewerkers die aan het project Sterycat meegewerkt hebben en/of deze enquête ingevuld hebben. Bijzondere dank van de auteurs gaat uit naar de dierenartsen, assistenten en diergedragstherapeuten die voor de optimalisering van de vragenlijst hebben gezorgd.

FINANCIERING

De onderzoeken werden gesubsidieerd door de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu.

REFERENTIES

ACC&D (2013). Contraception and fertility control in dogs and cats. Available at: <http://www.stray-afp.org/nl/wp-content/uploads/2013/06/Contraception-and-Fertility-Control-in-Dogs-and-Cats-van-Acc-d-febr-2013.pdf>. Retrieved 24 June 2013.

Chappuis G. (1998). Neonatal immunity and immunisation in early age: lessons from veterinary medicine. *Vaccine* 16 (14-15), 1468-1472.

Clark K. (2012). Neutering: how early is too early? *Veterinary Record* 170 (17), 432-433.

Day M. J. (2007). Immune System Development in the Dog and Cat. *Journal of Comparative Pathology* 137 (Supplement 1), 10-15.

Derks M., van de Ven L. M., van Werven T., Kremer W. D., Hogeveen H. (2012). The perception of veterinary herd health management by Dutch dairy farmers and its current status in the Netherlands: a survey. *Preventive Veterinary Medicine* 104 (3-4), 207-215.

Dillman D. A., Smyth J.D., Christian L. M. (2009). Constructing open- and closed-ended questions. In: *Internet, Mail, and Mixed-mode Surveys: the Tailored Design Method*. Third edition, John Wiley & Sons, Inc., New Jersey, USA. 107-150.

Farnsworth M. J., Adams N. J., Seksel K., Waran N. K., Beausoleil N. J., Stafford K. J. (2013). Veterinary attitudes towards pre-pubertal gonadectomy of cats: a comparison of samples from New Zealand, Australia and the United Kingdom. *New Zealand Veterinary Journal* 61(4), 226-233.

Group T. C. (2011). Cat neutering practices in the UK. *Journal of Feline Medicine and Surgery*. Available at: <http://jfm.sagepub.com/content/13/1/56.full.pdf>. Retrieved 06-11-2013.

Howe L. M., Slater M. R., Boothe H. W., Hobson H. P., Fossum T. W., Spann A. C., Wilkie W. S. (2000). Long-term outcome of gonadectomy performed at an early age or traditional age in cats. *Journal of the American Veterinary Medical Association* 217(11), 1661-1665.

Jackson E. K. (1984). Contraception in the dog and cat. *British Veterinary Journal* 140 (2), 132-137.

Jemmett J. E., Evans J. M. (1977). A survey of sexual behaviour and reproduction of female cats. *Journal of Small Animal Practice* 18(1), 31-37.

Joyce A., Yates D. (2011). Help stop teenage pregnancy! Early-age neutering in cats. *Journal of Feline Medicine and Surgery* 13(1), 3-10.

KB betreffende het meerjarenplan voor de sterilisatie van huiskatten (2012). Wetgeving over de sterilisatie van huiskatten. *Koninklijk Besluit betreffende het meerjarenplan voor de sterilisatie van huiskatten*. N. 2012-2522: 2. 3 augustus 2012. http://www.health.belgium.be/filestore/19080069_NL/ARPlanChats_KBKattenPlan.pdf

Kona-Boun J. J., Silim A., Troncy E. (2005). Immunologic aspects of veterinary anesthesia and analgesia. *Journal of the American Veterinary Medical Association* 226(3), 355-363.

Murray J. K., Skillings E., Gruffydd-Jones T. J. (2008). Opinions of veterinarians about the age at which kittens should be neutered. *Veterinary Record* 163(13), 381-385.

New J. C., Jr., Salman M. D., Scarlett J. M., Kass P. H., Vaughn J. A., Scherr S., Kelch W. J. (1999). Moving: characteristics of dogs and cats and those relinquishing them to 12 U.S. animal shelters. *Journal of Applied Animal Welfare Science* 2(2), 83-95.

Olson P. N., Kustritz M. V., Johnston S. D. (2001). Early-age neutering of dogs and cats in the United States (a review). *Journal of Reproduction and Fertility Supplement* 57, 223-232.

Patronek G. J., Glickman L. T., Beck A. M., McCabe G. P., Ecker C. (1996). Risk factors for relinquishment of cats to an animal shelter. *Journal of the American Veterinary Medical Association* 209(3), 582-588.

Pesavento P. A., Murphy B. G. (2014). Common and emerging infectious diseases in the animal shelter. *Veterinary Pathology* 51(2), 478-491.

Polson S., Taylor P. M., Yates D. (2014). Effects of age and reproductive status on postoperative pain after routine ovariohysterectomy in cats. *Journal of Feline Medicine and Surgery* 16, 170-176.

Porters N., Polis I., Moons C. P. H., Duchateau L., Goethals K., Huyghe S., de Rooster H. (2014a). Prepubertal gonadectomy in cats: different surgical techniques and comparison with gonadectomy at traditional age. *Veterinary Record*, DOI10.1136/vr.102337.

- Porters N., de Rooster H., Moons C.P.H., Duchateau L., Goethals K., Bosmans T., Polis I. (2014b). Prepubertal gonadectomy in cats: different injectable anaesthetic combinations and comparison with gonadectomy at traditional age. *Journal of Feline Medicine and Surgery*. DOI: 10.1177/1098612X14546919.
- Porters N., Polis I., Moons C.P.H., Van de Maele I., Ducatelle R., Goethals K., Duchateau L., de Rooster H. (2014c). Relationship between age at time of gonadectomy and health problems in adopted shelter kittens. In press.
- Porters N., de Rooster H., Verschueren K., Polis I., Moons C.P.H. (2014d). Development of behavior in adopted shelter kittens after gonadectomy at an early age or at a traditional age. *Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research*, DOI: 10.1016/j.jveb.2014.05.003
- Root Kustritz M. (2002). Early spay-neuter: Clinical considerations. *Clinical Techniques in Small Animal Practice* 17(3), 124-128.
- Root Kustritz M. (2007). Determining the optimal age for gonadectomy of dogs and cats. *Journal of the American Veterinary Medical Association* 231(11), 1665-1675.
- Scarlett J. M., Salman M. D., New J. G., Kass P. H. (2002). The role of veterinary practitioners in reducing dog and cat relinquishments and euthanasias. *Journal of the American Veterinary Medical Association* 220(3), 306-311.
- Shore E. R., Petersen C. L., Douglas D. K. (2003). Moving as a reason for pet relinquishment: a closer look. *Journal of Applied Animal Welfare Science* 6(1), 39-52.
- Spain C. V., Scarlett J. M., Cully S. M. (2002). When to neuter dogs and cats: a survey of New York state veterinarians' practices and beliefs. *Journal of the American Animal Hospital Association* 38(5), 482-488.
- Sparkes A. H., Bessant C., Cope K., Ellis S. L., Finka L., Halls V., Hiestand K., Horsford K., Laurence C., MacFarlane I., Neville P. F., Stavisky J., Yeates J. (2013). ISFM guidelines on population management and welfare of unowned domestic cats (*Felis catus*). *Journal of Feline Medicine and Surgery* 15(9), 811-817.
- Stubbs W. P., Salmeri K. R. and Bloomberg M. S. (1995). Early neutering of the dog and cat. In: J. D. Bonagura and R. W. Kirk (editors). *Kirk's Current Veterinary Therapy XII Small Animal Practice*. WB Saunders & Co, Philadelphia. 1037-1040.
- Wells D. L., Hepper P. G. (1999). Prevalence of disease in dogs purchased from an animal rescue shelter. *Veterinary Record* 144(2), 35-38.

Uit het verleden

... DAT KAN NIET DOOR DE BEUGEL!

Kleine hondjes, schoothondjes, waren in de middeleeuwen een symbool van trouw, kennelijk een vrouwelijke eigenschap: op grafmonumenten van adellijke echtparen liggen ze dikwijls neergeveld aan de voeten van de dame. Ze waren ook statussymbool van rijke vrouwen. Enkel zij bezaten dergelijke luxediertjes.

Loslopende honden waren taboe in de steden. 'Hondenslagers' werden betaald voor hun akelige werk. Ze moesten echter wel oppassen met kleine beestjes. Die konden immers toebehoren aan rijke en machtige dames. Hoe kleiner de hond, hoe chiquer het stond. Vandaar een stedelijk reglement als dit: "Soo en moeder niemant honden houden, uutghenomen cleyne honden die door een voetyser van een zadel moghen" en "niet groter (honden) te houden, dan die doer den boghel moghen". Vroeger mochten er dus binnen de stadsmuren alleen honden worden gehouden die door een ijzeren (stijg)beugel pasten, kleine honden dus. De uitdrukking '... niet door de beugel kunnen' zou hieraan ontleend zijn, zo neemt men aan.

Jachthonden houden was het voorrecht van de adel en andere rijke lui. In sommige steden bepaalde de reglementering dat enkel lieden in het bezit van een rijpaard, of een vaatje zout (duur!), etc. er een jachthond of een grote hond mochten op na houden.

REFERENTIES

- Genootschap Onze Taal, website (2013).
 van Wijngaarden-Bakker LH., IJzereef G.F. (1977). Mittelälterische Hunde aus den Niederlanden. *Zeitschrift für Säugetierkunde* 42, 13-36.